

Η θεωρία της ηγεσίας σε αλλοδαπούς και γηγενείς μαθητές

**Κωνσταντίνα Κατσιάδα, Δασκάλα, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Πατρών
Βασιλική Κουνέλη, Φιλόλογος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Π.Τ.Δ.Ε.,
Πανεπιστήμιο Πατρών**

Εισαγωγή

Στην εισήγηση αυτή θα ασχοληθούμε με την εξέταση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών αλλά και των τρόπων συμπεριφοράς του ηγέτη σε μικτή τάξη παιδιών ηλικίας 11-12 ετών ώστε να διαπιστώσουμε αν οι προσωποκεντρικές θεωρίες της ηγεσίας βρίσκουν εφαρμογή σε μαθητές, γηγενείς και αλλοδαπούς, τόσο στην τάξη όσο και κατά την ώρα που παίζουν στο προαύλιο.

Ειδικότερα, θα αναφερθούμε στα βασικά στοιχεία της θεωρίας της ηγεσίας με έμφαση στην κατεύθυνση της προσωποκεντρικής τάσης της ηγεσίας και τους τύπους του ηγέτη. Με βάση τον προβληματισμό αν τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν έναν ηγέτη-ενήλικα (οργανωτικό πνεύμα, ευχέρεια λόγου, πρωτοβουλία και αποφασιστικότητα) διακρίνουν και ένα ηγέτη-μαθητή, προχωρήσαμε στη διεξαγωγή μιας μικρής κλίμακας έρευνας που αποτελεί μελέτη περίπτωσης και αυτό, γιατί επικεντρωθήκαμε στη μελέτη μιας σχολικής τάξης.

Στη σχετική βιβλιογραφία ως βασικά στοιχεία που προσδιορίζουν την ηγεσία παρουσιάζονται η ομάδα, η ασκηθείσα επίδραση καθώς και η προσωπικότητα του ηγέτη.^[1] Από τις ομάδες στις οποίες διαχωρίζονται οι μέθοδοι και οι κατευθύνσεις στην έρευνα ηγεσίας επικεντρώσαμε την προσοχή μας στις προσωποκεντρικές τάσεις της ηγεσίας που αναφέρονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχει ένας ηγέτης. Οι Stogdill, Mann και Bass θεωρούν ότι η ευφυΐα, η εξωστρέφεια και οι κοινωνικές ικανότητες είναι μερικά από αυτά.^[2] Το 1939 ο Lewin μελετώντας τις διαφορετικές επιδράσεις που έχει ο ηγέτης στους άλλους κατέληξε στο συμπέρασμα ότι διαμορφώνονται τρεις τύποι ηγεσίας (α) ο Αυτοκρατορικός Τύπος Ηγεσίας, (β) ο Δημοκρατικός Τύπος Ηγεσίας και (γ) ο Ηγετικός Τύπος « laissez-faire ».^[3] Στον πρώτο τύπο ηγεσίας ο ηγέτης αποφασίζει για τα πάντα μόνος του. Ρυθμίζει την πορεία των εργασιών και ελέγχει σε κάθε βήμα τους υπόλοιπους της ομάδας. Διατάζει και ασκεί έντονη κριτική. Στον δεύτερο τύπο, ο ηγέτης παρουσιάζεται πιο ελαστικός και λιγότερο αυταρχικός. Οι αποφάσεις παίρνονται από κοινού μέσα στην ομάδα. Η κριτική που ασκεί είναι αντικειμενική και ο έλεγχος γίνεται με τεχνικές συστάσεις. Ο τρίτος και τελευταίος τύπος ηγεσίας είναι ακόμη πιο ελαστικός. Οι αποφάσεις παίρνονται εξ' ολοκλήρου από την ομάδα και ο ηγέτης παρεμβαίνει μόνο όταν η ομάδα το ζητήσει.^[4]

1. Διεξαγωγή έρευνας

1.1 Μεθοδολογία έρευνας

Η ερευνητική μας υπόθεση ήταν ότι αν και ο αλλοδαπός μαθητής δεν εμφανίζει συχνά ηγετικά χαρακτηριστικά στη σχολική τάξη αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο την ώρα του παιχνιδιού. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ως βασικά γνωρίσματα ενός ηγέτη - μαθητή θεωρούμε τη συνεργατικότητα, το οργανωτικό πνεύμα, την ομαδικότητα, την ευχέρεια λόγου, την πρωτοβουλία, την αποφασιστικότητα τόσο κατά την ώρα του μαθήματος όσο και κατά την ώρα του παιχνιδιού στο προαύλιο.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσε η πέμπτη τάξη ενός δημοτικού σχολείου της Πάτρας με 16 μαθητές από τους οποίους οι 6 ήταν αλλοδαποί (αλβανικής καταγωγής).

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν:

- Το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους μαθητές με σκοπό να ανακαλύψουμε τον ηγέτη / τους ηγέτες της τάξης αλλά και τα χαρακτηριστικά που αυτός / αυτοί εμφανίζουν. Επειδή η έννοια «ηγέτης» είναι δύσκολο να γίνει πλήρως κατανοητή από τα παιδιά, τους το διαβάσαμε εμείς δίνοντας διευκρινίσεις όπου χρειάστηκε. Για τον ίδιο λόγο η λέξη «ηγέτης» αντικαταστάθηκε από τη λέξη «αρχηγός».
- Η συνέντευξη (μη δομημένη) με το δάσκαλο για το ποιόν θεωρεί ηγέτη / ες μέσα στη σχολική τάξη.

- Η συνέντευξη (μη δομημένη) με τη γυμνάστρια για το ποιόν θεωρεί ηγέτη την ώρα του παιχνιδιού (γυμναστική).
- Η μέθοδος της μη συμμετοχικής παρατήρησης για την άντληση πληροφοριών όσον αφορά την εκδήλωση ηγετικής συμπεριφοράς τόσο κατά την ώρα του μαθήματος στην τάξη όσο και κατά την ώρα του παιχνιδιού (γυμναστική). Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης κρατήθηκαν σημειώσεις σε σχετικό έντυπο (πίνακας) το οποίο περιελάμβανε κάποιες δραστηριότητες – συμπεριφορές που συνήθως εμφανίζονται σε άτομα που εκδηλώνουν ηγετική συμπεριφορά.

2. Ανάλυση δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στους μαθητές αποτελείτο από δυο μέρη. Το πρώτο αφορούσε την περίπτωση που ο μαθητής θα επέλεγε τον εαυτό του ως αρχηγό της τάξης και το δεύτερο την περίπτωση που θα επέλεγε κάποιον από τους συμμαθητές του, όπου και κατέγραφε τη χώρα καταγωγής του επιλεγόμενου μαθητή. Σε κάθε ένα από τα δυο μέρη του ερωτηματολογίου δίνονταν υποερωτήματα με σκοπό να εντοπιστούν τα χαρακτηριστικά του ηγέτη. Έτσι, ομαδοποιήσαμε τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου σχετικά με: 1) Την επιλογή του αρχηγού, 2) Τα χαρακτηριστικά του (ομαδικότητα-πρωτοβουλία, συμπεριφορά).

Η αποδελτίωση των απαντήσεων σχετικά με την επιλογή του ηγέτη έδειξε ότι η πλειοψηφία του μαθητικού δυναμικού της τάξης επέλεξε έναν από τους γηγενείς μαθητές. Ειδικότερα, στην πρώτη ερώτηση «*Ποιος νομίζεις πως είναι ο αρχηγός της τάξης σου;*» από τους 16 μαθητές οι 12 επέλεξαν τον καλύτερο στα μαθήματα γηγενή μαθητή (βλ. πίνακα 1). Σχετικά με τους αλλοδαπούς μαθητές θα πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι από τους 6 οι 4 επέλεξαν ως αρχηγό τον παραπάνω μαθητή που είχε τη γενικότερη αποδοχή και μόνο οι 2 τον εαυτό τους. Για να προσδιορίσουμε τον αρχηγό της τάξης ζητήθηκε μάλιστα από τους μαθητές να μας ονομάσουν, σε αντίστοιχη ερώτηση, τον αρχηγό της τάξης τους. Από την επεξεργασία των απαντήσεων προέκυψε ένας Έλληνας μαθητής ως αρχηγός της τάξης.

Πίνακας 1 Η επιλογή του ηγέτη

Ποιος νομίζεις πως είναι ο αρχηγός της τάξης σου;	Εγώ	Κάποιος άλλος συμμαθητής/ τριά μου
Αλλοδαποί	2	4
Γηγενείς	2	8

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητο να διευκρινίσουμε ότι οι παρακάτω πίνακες αναφέρονται στο σύνολο των μαθητών (δώδεκα) που επέλεξαν ως αρχηγό της τάξης το συγκεκριμένο μαθητή. Έτσι, στην ερώτηση «*Θεωρείς πως είναι πιο έξυπνος;*» (βλ. πίνακα 2), οι 9 μαθητές απάντησαν πως ο ηγέτης της τάξης είναι πιο έξυπνος ενώ υπήρξαν και 3 μαθητές οι οποίοι υποστήριξαν πως δεν είναι. Οι δεύτεροι δηλαδή δε στηρίχθηκαν στην εξυπνάδα του συγκεκριμένου ατόμου για να τον επιλέξουν ως αρχηγό της τάξης.

Πίνακας 2 Η εξυπνάδα ως κριτήριο επιλογής του αρχηγού

Θεωρείς πως είναι πιο έξυπνος;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	6	2

Διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις είχαμε και στην ερώτηση «*Συμμετέχει στο μάθημα πιο πολύ από τους υπόλοιπους μαθητές;*» (βλ. πίνακα 3). Οι περισσότεροι, εννέα συνολικά, απάντησαν «*ΝΑΙ*» ενώ υπήρξαν και τρεις οι οποίοι αφού και στην προηγούμενη ερώτηση αμφισβήτησαν την εξυπνάδα του μαθητή - αρχηγού σε σχέση με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους τώρα επίσης υποστηρίζουν ότι δεν είναι ο αρχηγός εκείνος που συμμετέχει πιο πολύ στο μάθημα..

Πίνακας 3 Η συμμετοχή του αρχηγού στο μάθημα

Συμμετέχει στο μάθημα πιο πολύ από τους υπόλοιπους μαθητές;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	6	2

Στη συνέχεια, οι απαντήσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του αρχηγού έδωσαν ως επί το πλείστον μια θετική εικόνα για τον επιλεγέντα μαθητή. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ομαδικότητα που επιδεικνύει, στις ερωτήσεις «*Ο αρχηγός της τάξης ζητάει τη γνώμη σου;*» (βλ. πίνακα 4) και «*Ο αρχηγός της τάξης βοηθάει τους συμμαθητές του όταν του το ζητήσουν;*» (βλ. πίνακα 5) οι 10 μαθητές απάντησαν «ΝΑΙ».

Πίνακας 4 Η ομαδικότητα ως χαρακτηριστικό του αρχηγού της τάξης

Ο αρχηγός της τάξης ζητάει τη γνώμη σου;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	7	1

Πίνακας 5 Η προθυμία του αρχηγού της τάξης να βοηθήσει τους συμμαθητές του

Ο αρχηγός της τάξης βοηθάει τους συμμαθητές του όταν του το ζητήσουν;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	7	1

Ακόμη, οι περισσότεροι μαθητές (εννέα) στην ερώτηση «*Προσπαθεί οι αποφάσεις που παίρνει να είναι για το δικό του καλό ή για το καλό της τάξης;*» απάντησαν πως «ΝΑΙ», δηλαδή, φροντίζει για το γενικότερο καλό (βλ. πίνακα 6). Από τις απαντήσεις των παιδιών κίνητρο των αποφάσεων του αρχηγού φαίνεται πως είναι το όφελος όλων και όχι το προσωπικό του συμφέρον.

Πίνακας 6 Μέλημα του αρχηγού το γενικό συμφέρον της τάξης

Προσπαθεί οι αποφάσεις που παίρνει να είναι για το δικό του καλό ή για το καλό της τάξης;	Για το δικό του	Για της τάξης
Αλλοδαποί	1	2
Γηγενείς	2	7

Η διάθεσή του για συνεργασία φαίνεται επίσης από τις θετικές απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση «*Ακούει πρόθυμα τις απόψεις και προτάσεις των συμμαθητών του;*» (βλ. πίνακα 7). Δεν εμφανίζει εγωκεντρική συμπεριφορά. Λαμβάνει υπόψη του τα όσα οι συμμαθητές του προτείνουν.

Πίνακας 7 Η στάση του αρχηγού απέναντι στους συμμαθητές του

Ακούει πρόθυμα τις απόψεις και προτάσεις των συμμαθητών του;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	6	2

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό που του απέδωσαν, όταν ρωτήθηκαν «*Προτείνει καινούρια πράγματα στην τάξη; Δηλαδή, έχει πρωτότυπες ιδέες;*» (βλ. πίνακα 8) ήταν ότι πράγματι έχει πρωτότυπες ιδέες και προσπαθεί μαζί με τους συμμαθητές του για την υλοποίησή τους.

Πίνακας 8 Ανάλυση πρωτοβουλιών από τον αρχηγό

Προτείνει καινούρια πράγματα στην τάξη; Δηλαδή, έχει πρωτότυπες ιδέες;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	7	1

Στις επόμενες ερωτήσεις που αφορούσαν τη συμπεριφορά του αρχηγού μέσα στην τάξη πήραμε κυρίως θετικές απαντήσεις. Στην ερώτηση «*Η συμπεριφορά του αρχηγού μέσα στην τάξη: α. Μου αρέσει β. Δεν μου αρέσει*» οι 9 απάντησαν πως τους αρέσει (βλ. πίνακα 9). Ο αρχηγός φαίνεται, λοιπόν, να είναι αρεστός στους περισσότερους μαθητές (από αυτούς βέβαια που τον επέλεξαν).

Πίνακας 9 Η άποψη των μαθητών για τη συμπεριφορά του αρχηγού της τάξης

Η συμπεριφορά του αρχηγού μέσα στην τάξη:	α. Μου αρέσει	β. Δεν μου αρέσει
Αλλοδαποί	3	1
Γηγενείς	6	2

Μάλιστα στην ερώτηση «*Νομίζεις πως επιβάλλει τις απόψεις του στην τάξη;*» (βλ. πίνακα 10) απάντησαν αρνητικά, υποστηρίζοντας ότι δεν τους επιβάλλει τη γνώμη του. Ήδη οι μαθητές από τις προηγούμενες ερωτήσεις έχουν κάνει εμφανές πως δεν πρόκειται για έναν αρχηγό αυταρχικό και απόλυτο. Συζητά και σέβεται τις απόψεις των συμμαθητών του και από κοινού αποφασίζουν για το ευρύτερο καλό.

Πίνακας 10 Επίδειξη «εξουσίας» από τον αρχηγό της τάξης

Νομίζεις πως επιβάλλει τις απόψεις του στην τάξη;	Ναι	Όχι
Αλλοδαποί	1	3
Γηγενείς	2	6

Επίσης, 8 από τους 12 μαθητές που τον επέλεξαν, απάντησαν στην ερώτηση «*Όταν γίνεται ομαδική εργασία λέει την άποψή του: α. Όταν του ζητηθεί; β. Χωρίς να περιμένει να του δώσουν το λόγο;*» (βλ. πίνακα 11), ότι λέει την άποψή του όταν του ζητηθεί.

Πίνακας 11 Η συμπεριφορά του αρχηγού σε ομαδικές εργασίες

Όταν γίνεται ομαδική εργασία λέει την άποψή του:	α. Όταν του ζητηθεί	β. Χωρίς να περιμένει να του δώσουν το λόγο
Αλλοδαποί	2	2
Γηγενείς	6	2

Ακόμη, υποστήριξαν ότι παίρνει την έγκριση της δασκάλας για να δραστηριοποιηθεί μέσα στην τάξη, όπως φαίνεται από τις απαντήσεις τους στην ερώτηση «*Στην τάξη: α. Κάνει ότι θέλει; β. Ρωτά το/ τη δάσκαλο/ α του;*» (βλ. πίνακα 12).

Πίνακας 12 Η στάση του αρχηγού μέσα στην τάξη

Στην τάξη:	α. Κάνει ότι θέλει	β. Ρωτά το/τη δάσκαλο/α του
Αλλοδαποί	1	3
Γηγενείς	2	6

Αναφορικά με τη συνέντευξη επιλέχθηκε ο τύπος της μη δομημένης συνέντευξης όπου αυτή αποτελεί μια ανοιχτή κατάσταση που παρέχει μεγαλύτερη ευελιξία και ελευθερία στον ερευνητή χωρίς βέβαια να σημαίνει ότι αποτελεί τυχαία υπόθεση αφού θα πρέπει να είναι προσεκτικά σχεδιασμένη.^[5]

Η συνέντευξη με τη δασκάλα έδωσε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τον αρχηγό της συγκεκριμένης τάξης. Η δασκάλα υπέδειξε το ίδιο παιδί ως αρχηγό αποδίδοντάς του παρόμοια χαρακτηριστικά. Τον περιέγραψε ως έξυπνο, πρόθυμο να βοηθήσει τους συμμαθητές του, πολύ καλό στην επίδοσή του στα μαθήματα,. Μας πληροφόρησε ότι έχει ευχέρεια λόγου καθώς και ότι προτείνει καινούρια πράγματα σε εργασίες που γίνονται στην τάξη που συνήθως επικροτούνται και υλοποιούνται από όλους τους μαθητές. Παρόλα αυτά, μας επισήμανε ότι αρκετές φορές θέλοντας να δείξει ότι ξέρει τις απαντήσεις σε διάφορα θέματα ' 'πετάγεται' ' επισκιάζοντας έτσι τους συμμαθητές του.

Από τη συνέντευξη με τη γυμνάστρια προέκυψε ότι αρχηγός στο ελεύθερο παιχνίδι αναδεικνύεται άλλος μαθητής και μάλιστα ένας από τους αλλοδαπούς μαθητές της τάξης. Αυτός είναι που επιλέγει συνήθως το παιχνίδι που θα παίξουν και επιβάλλει - με λεκτική ' 'επίθεση' ' - τη γνώμη του αν και κάποιες φορές βοηθάει τους συμμαθητές του δείχνοντάς τους πώς να παίξουν καλύτερα κάποιο παιχνίδι π.χ. να ρίχνουν επιτυχημένες βολές.

Η μέθοδος της μη συμμετοχικής παρατήρησης επιλέχθηκε γιατί συλλέγονται και δεδομένα αναφορικά με τη μη λεκτική συμπεριφορά των ατόμων προς παρατήρηση. Εξάλλου, όπως αναφέρουν οι Cohen and Manion «στην καρδιά κάθε μελέτης περίπτωσης βρίσκεται μία μέθοδος παρατήρησης»^[6]. Στη συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε παρατήρηση στην τάξη, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, καθώς και στο προαύλιο στην ώρα της γυμναστικής, όπου οι μαθητές έπαιζαν τα δικά τους παιχνίδια (ελεύθερο παιχνίδι) χωρίς την καθοδήγηση της γυμνάστριας. Επικεντρώσαμε την προσοχή μας στους μαθητές εκείνους που από το ερωτηματολόγιο και τις συνεντεύξεις εμφάνιζαν αρχηγικές τάσεις.

Κατά τη διάρκεια των τεσσάρων παρατηρήσεων μέσα στην τάξη κωδικοποιήσαμε, μέσω ενός εντύπου παρατήρησης, τις λεκτικές και μη ανταλλαγές ανάμεσα στη δασκάλα και τους μαθητές καθώς και των μαθητών μεταξύ τους. Τα στοιχεία που συλλέξαμε έδειξαν ότι αρχηγός ήταν ο γηγενής μαθητής που είχαν υποδείξει οι μαθητές στο ερωτηματολόγιο αλλά και η δασκάλα στη συνέντευξή της. Φάνηκε πραγματικά ότι είναι επιμελής μαθητής, πολύ καλά διαβασμένος στα μαθήματα και συνεργάζεται με τους συμμαθητές του. Όμως, παρατηρήθηκε ότι συχνά δεν ζητά την άδεια της δασκάλας για να πάρει το λόγο, παρόλο που οι μαθητές έδωσαν αντίθετη απάντηση στη σχετική ερώτηση και μάλιστα κάνει ' 'υποδείξεις' ' στη δασκάλα στον τρόπο διεξαγωγής του μαθήματος π.χ. επιλογή ασκήσεων ως εργασία για το σπίτι.

Επιλέχθηκε η παρατήρηση και στο προαύλιο του σχολείου γιατί αποτελεί ένα χώρο κοινωνικής αλληλεπίδρασης όπου οι μαθητές εκφράζονται πιο ελεύθερα, αναπτύσσονται φιλίες, κοινωνικές ικανότητες και μετριέται η δημοτικότητα και η αποδοχή που απολαμβάνει κάθε μαθητής από τους συμμαθητές του.^[7] Στο χώρο αυτό εκδηλώνονται χαρακτηριστικά και συμπεριφορές των παιδιών που δεν είναι τόσο έκδηλες μέσα στην τάξη. Έτσι, στις τέσσερις φορές εφαρμογής της μεθόδου, εντοπίσαμε ότι κατά την ώρα του παιχνιδιού αρχηγός της συγκεκριμένης ομάδας ήταν, σε αντίθεση με την τάξη, ένας από τους αλλοδαπούς μαθητές, ο οποίος είχε έρθει τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα και η γνώση του στην ελληνική γλώσσα ήταν ελλιπής. Η συμπεριφορά του θα μπορούσε να χαρακτηριστεί λιγότερο ήπια από αυτή του αρχηγού της τάξης αφού εκδήλωνε κάποιες φορές λεκτική ' 'επίθεση' ' προς τους συμμαθητές του, δεν υπάκουε στους κανόνες του παιχνιδιού, παρόλο που αυτός το επέλεγε, και κατεύθυνε τους υπόλοιπους δίνοντας τους οδηγίες. Οι επιδόσεις του στα παιχνίδια ήταν πολύ καλές. Τον βοηθούσε σε αυτό και η σωματική του διάπλαση, για αυτό και οι περισσότεροι από τους υπόλοιπους μαθητές τον ακολουθούσαν.

3. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι προσπαθήσαμε όχι να εντοπίσουμε τα αίτια της ανάδειξης ενός μαθητή ως ηγέτη στην τάξη του, αφού αυτό αποτελεί γενικότερα μια «μάταιη αναζήτηση»^[8], αλλά να καταγράψουμε τη συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά του. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ο μαθητής που επιλέχθηκε ως ηγέτης της τάξης είναι πιο ομιλητικός, συμμετέχει πιο πολύ από όλους στα μαθήματα, θεωρείται ο πιο έξυπνος και οι απόψεις του υιοθετούνται από τους υπόλοιπους. Χαρακτηρίζεται από διάθεση συνεργασίας και παίζει σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση ομαδικών εργασιών. Κατευθύνει και δίνει πολλές φορές οδηγίες ενώ λαμβάνει υπόψη και τις προτάσεις των συμμαθητών του. Φαίνεται λοιπόν ότι το κλίμα της ομαδικότητας κυριαρχεί. Η συμπεριφορά του είναι αρεστή και αποδεκτή από την πλειοψηφία.

Η παραπάνω εικόνα για τον συγκεκριμένο μαθητή μας δείχνει μια ηγετική φυσιογνωμία, δηλαδή, ένα παιδί που έχει τάσεις ηγετικές χωρίς αυτό να σχετίζεται με την καταγωγή του αλλά περισσότερο με την προσωπικότητα του. Οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για έναν «δημοκρατικό» τύπο ηγέτη, όπως αυτός χαρακτηρίζεται στις *Προσωποκεντρικές Θεωρίες της Ηγεσίας*.

Από την άλλη πλευρά, το ελεύθερο παιχνίδι στο προαύλιο, δίνει τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά - γηγενείς και αλλοδαπούς - ανεξαρτήτως επίδοσης στα γνωστικά αντικείμενα, να αναδειχθούν και να εμφανίσουν χαρακτηριστικά και τάσεις που εν δυνάμει κρύβονται μέσα τους. Έτσι, λοιπόν, ο συγκεκριμένος αλλοδαπός μαθητής έδειξε ότι έχει ηγετικές τάσεις αλλά πιθανότατα η σχολική τάξη δεν προσφέρεται για να τις εκδηλώσει. Στο προαύλιο, όμως, εκεί που το παιδί αποδεσμεύεται από το χαρακτηριστικό της κατοχής των σχολικών γνώσεων καθώς και τα προβλήματα που κάποιες φορές δημιουργεί η μη καλή γνώση της γλώσσας υποδοχής, αναδείχθηκαν τα σημεία εκείνα στα οποία υπερτερούσε (π.χ. πολύ καλή επίδοση σε παιχνίδια) και έτσι έπαιρνε το ρόλο του ηγέτη. Σε αυτό συντελούσε και το ότι παρείχε τη βοήθειά του αν και συχνά επέβαλε την άποψή του στους υπόλοιπους (λεκτική «επίθεση»). Στην περίπτωση αυτή, λοιπόν, το να κατατάξουμε τον παραπάνω μαθητή σε ένα από τους συγκεκριμένους τύπους ηγέτη, που μας δίνουν οι θεωρίες της ηγεσίας, δεν ενδείκνυται αφού δεν ανταποκρίνεται σαφώς σε κάποιον από αυτούς.

Επίλογος

Ολοκληρώνοντας αυτή την εισήγηση θα πρέπει να επισημάνουμε ότι συχνά οι αλλοδαποί μαθητές βιώνουν τη σχολική πραγματικότητα ως μια «δραματική» εμπειρία όπου νιώθουν απομονωμένοι. Η συναισθηματική σύγχυση που προκαλείται λόγω της αλλαγής περιβάλλοντος επιδεινώνεται ακόμη περισσότερο από την ελλιπή γνώση της ελληνικής γλώσσας που αποτελεί συχνά και την κύρια τροχοπέδη στην καλή σχολική τους επίδοση. Έτσι, είναι πιθανό η μη ανάδειξη αλλοδαπών μαθητών ως «ηγετών» μέσα στην ελληνική πολυπολιτισμική τάξη να οφείλεται σε αυτούς τους λόγους και όχι στην έλλειψη ηγετικών χαρακτηριστικών από μέρους τους αφού, όπως είδαμε, όταν τους δίνεται η ευκαιρία (π.χ. παιχνίδι) εκδηλώνονται και αναλαμβάνουν το ρόλο που τους ταιριάζει. Βέβαια, για να επιβεβαιωθούν τα παραπάνω χρειάζεται μια εμπειριστατωμένη και εκτενής έρευνα πάνω στο θέμα.

Σημειώσεις

1. Γεωργογιάννης Π. (1996), *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση- Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος II, Αθήνα: Gutenberg, σελ.145-147.
2. Γεωργογιάννης Π, (1996), *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση- Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος II, Αθήνα: Gutenberg, σελ.150-152.
3. Γεωργογιάννης Π. (1996), *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση- Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος II, Αθήνα: Gutenberg, σελ.153.
4. Γεωργογιάννης Π. (1996), *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση- Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος II, Αθήνα: Gutenberg, σελ.153.

5. Cohen L. – Manion L.(1994), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ.376.
6. Cohen L. – Manion L.(1994), *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ.153.
7. Μπαγάκης Γ. (2002), *Ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 215-216.
8. Γεωργογιάννης Π. (1996), *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση- Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος ΙΙ, Αθήνα: Gutenberg, σελ.152

Βιβλιογραφία

- Γεωργιάς, Δ. (1995). *Κοινωνική Ψυχολογία*, Τόμος Β΄, Έκδοση δ΄, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γεωργογιάννης, Π. (1996). *Θεωρίες της Κοινωνικής Ψυχολογίας, Κοινωνικοψυχολογικές Προσεγγίσεις στην Εκπαίδευση - Διαπολιτισμική Αγωγή*, Τόμος ΙΙ, Αθήνα: Gutenberg.
- Γκόβαρης, Χ. (2001), *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, Αθήνα: Ατραπός.
- Δαμανάκης, Μ. (1997). *Η εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα*. Διαπολιτισμική προσέγγιση, Αθήνα: Gutenberg – Διαπολιτισμική παιδαγωγική.
- Δαμανάκης, Μ. (1993). *Μετανάστευση και εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg – Παιδαγωγική σειρά.
- Κυριαζή, Ν. *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα 1999, Ελληνικά Γράμματα.
- Μάρκου, Γ. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνική και Διεθνής Εμπειρία*, Αθήνα: Εκδόσεις ΚΕ.Δ.Α (Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής).
- Μπαγάκης, Γ. (2002). *Ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cohen, L. – Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cummins, J. (1999). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό Την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*, Επιμέλεια-Εισαγωγή Σκούρτου Ε., Μετάφραση Αργυρή Σ., Αθήνα: Gutenberg. Διαπολιτισμική παιδαγωγική.
- Grawitz, M., Brimo, A., Jahoba, M.(1996). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Επιμέλεια Φίλιας Β., Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.